

Hajdú Helga

1907—1970

Szabad-e ma még középkori német irodalomtörténetet írni és tanítani, vagy — a bonyolult összefüggések ismeretében — nem sokkal inkább egyetemes középkori irodalomtörténetről kellene-e beszélnünk, különös tekintettel a német vagy más adott nemzeti nyelv irodalmára? Az utóbbi 10—15 év nemzetközi germanisztikai szakirodalmában egyre gyakrabban felmerül ez a kérdés, és 1970—73-ban jelent meg az első ilyen jellegű szintézis a svájci K. Bertau-tól.

Az első kötet megjelenésének évében, 1970-ben Budapesten elhunyt középkorkutató, a germanista Hajdú Helga, akinek sohasem volt katedrája, már a 30-as években elindult ezen az úton. Doktori disszertációjának Lipcsében, 1936-ban megjelent, kibővített változata a középkori művelődéstörténet egyik sarkalatos témájával foglalkozott (*Lesen und Schreiben im Mittelalter*), s hogy milyen modernül, mutatja, hogy 1968-ban egy amszterdami kiadó vette meg a reprint jogát, és adta ki újból e művet.

Különös — vagy jellemző? —, hogy ugyanez a Hajdú Helga a középkori irodalomról szóló egyetemi jegyzetében mindig vigyázva ragaszkodott a tekintélyektől alátámasztott „*opinio communis*”-hoz, az uralkodó felfogáshoz. Bizonyára elsősorban didaktikai szempontból, de kicsit talán szárnyaszegetten is.

Hajdú Helga még az Osztrák—Magyar Monarchia szülötte volt. Apja a monarchia katona-hivatalnokainak életét élte, a „legfelsőbb parancs” hol a mai Jugoszláviába, hol Csehországba, hol Magyarországra szelítette. Édesanyja morvaországi, német ajkú asszony volt. Anna Helga (csak később használta kizárólagosan a második nevet) itt, Morvaországban végezte az elemi iskolát és a gimnázium alsóbb osztályait, s csak 1921 óta élt Magyarországon.

Mindez — a család, a környezet, az életforma — egyéniségének kialakulására is hatással lehetett. Nemcsak abban, hogy mint „*homo austriacus*”, anyanyelvi szinten beszélt három nyelvet, hanem e körülményektől befolyásolt kicsit katonás, sztoikus önfegyelme, szükszavúsága, szavatartása, korrektsége — minden tisztázatlan vagy nem egészen tiszta ügytől távol tartotta magát, amivel mint tudós vagy vezető szembekerült — és kedves öniróniája jelentette azt az emberi alapot, amire későbbi nagy műveltsége épült.

A pécsi egyetem büszkesége lett, romanisztikát, valamint germanisztikát hallgatott itt 1926-tól kezdve, és „*sub auspiciis regis*” doktorált 1931-ben. Az 1928—29-es tanévben a berlini Humboldt Egyetemen tanult, 1930—31-ben Bécsbe kapott ösztöndíjat. Utána két félétet az európai medievisztika, középkorkutatás egyik legnevesebb fellegvárában, a párizsi École des chartes-on hallgatott. — Aztán hazakerült a válsággal küszködő Magyarországra, és osztozott az állástalan diplomások szokásos sorsában. Képzettsége és hajlamai a tudományos pálya felé vitték volna, de a tanügyi pályán hamarabb nyílt számára elhelyezkedési lehetőség. Előbb Budapesten az Erzsébet Nőiskolában tanított (1934—41), majd 1944-ig Kolozsvárott, ahová első férjét, Hantos Gyulát követte. Őt kötet gimnáziumi német tankönyv születetl iskolai pályafutásából.

1945 után, alighogy özvegyen hazatért Magyarországra, egyetemi magántanári

képesítést szerzett, majd címzetes docensként tanított az ELTE német tanszékén. 1953-ban az irodalomtudományok kandidátusa címet kapta. Emellett, de nem mellékesen, könyvtáros: az Országos Széchényi Könyvtár kéziratárának minden szakkérdésben megbízható támpontja, 1954-től kezdve pedig vezetője. Katalógusokat szerkesztett, kiállításokat rendezett, szakmunkákat lektorált, egy sereg kandidátusi disszertáció opponense volt; egy-egy szóval elaprózta idejét, tehetségét a mindennapi munkában és szolgálatban. E szolgálat még tágabb kereteket kapott, amikor 1958-ban az OSZK muzeális főosztályának minden ügyét-baját (többek között a három műemlék könyvtárát is) a vállára vette. E sorok írója 1955-ben ismerte meg, és 1957-től 1962-ig, amíg Hajdú Helga nyugdíjba nem ment, a vezetése alatt álló osztályon dolgozott.

Személyes tapasztalata alapján állíthatja tehát, hogy Hajdú Helga kiváló vezető volt. A „funkciót” nem azért kereste, hogy ezzel kényelmesebbé tegye életét, vagy egyengesse tudományos pályafutását, hiszen tudta, hogy annak a magas mércéjű tudományos munkának, amit ő annak tartott, az időt és energiát rabló vezetői poszt csak kerékkötője. Sok apró jel mutatott erre. Nem vállalt olyan művet még ismertetésre sem, amit nem lehetett e mércé mellett állítani, bármilyen szép, divatos képeskönyv is volt az. De amit elvállalt, azt gondosan ellenőrizte-elemezte, és amiben el kellett marasztalnia, azt nem hallgatta el, még akkor sem, ha a folyóirat emiatt nem közölte cikkét. Nagy kára a magyar kodikológiának,

hogy Hajdú Helga tudása és tekintélye nem képviseli ma már ezt a mércét.

E tekintély súlyát szerénysége és finom kedvessége enyhítette. Főosztályvezető korában is magától értetődőnek tartotta, hogy a hozzá betévedt olvasónak maga magyarázza meg a katalógusok használatát, és ugyanilyen természetesen ült ki az olvasóterembe felügyelni, ha a pillanatnyi létszámhelyzet ezt megkívánta. Hányszor mozgósította szelíd humorral az osztályt, hogy vele együtt megkeressünk egy-egy rossz helyre osztott kéziratot, és a megtalálónak kedves gráciával adta át „signum laudis”-ként a büfében vásárolt miglont.

Elsősorban talán a kéziratokat feltáró, feldolgozó munka fanatikus volt: a „legáltalánosabb” műfajnak, ami azért van, hogy mások ennek alapján jól, megbízhatóan dolgozhassanak. Főosztályvezetőségének legzsúfoltabb heteiben is talált rá időt, hogy utolsó nagy, azóta is befejezetlen katalógus-vállalkozásán dolgozzék. Azért ment nyugdíjba pontosan 55 éves korában, hogy ezt a munkát lezárhassa. A családi kötelezettségek, elsősorban édesanyja ápolása, majd saját betegsége akadályozta meg ebben, folytatója azóta sem akadt.

De e befejezetlenség ellenére hasznos és sürgető mindnyájunknak, hogy ma, amikor a magyar tudományos élet egyre inkább szorgalmazza nemzeti múltunk, kultúránk írásos emlékeinek feltárását, Hajdú Helga pályáját és egyéniségét felidézzük.

Vízkelety András

Láttuk,

hogy a Tánácsics Mihály Gimnázium megtalálta a módját, miként teheti pezsgővé, elevenné az iskolában rendezett író-olvasó találkozókat. *Györi Gáspár* könyvtárvezető azt a megoldást választotta, hogy a tanulók csak belépőjeggyel vehetnek részt a könyvtár irodalmi rendezvényein. Am a jegynek „ára” is van: egy írásban benyújtott kérdés, amelyet a meghívott vendéghez intéznek a tanulók.

Ezzel a módszerrel a könyvtár két legyet üt egy csapásra. Eléri, hogy a tanulók már előre elgondolkodjanak, mi érdekli őket elsősorban, s ők maguk válasszák ki ezek közül a legfontosabbat — a könyvtáros és a vendég pedig már jó előre tájékozódhat, rangsorolhat a kérdések között. Így elkerülhetővé válik, hogy a suta, naiv kérdések elvegyék az időt a valóban fontosaktól, másrészt viszont szinte az első pillanattól kezdve érződhet az érdeklődés, az együttetés munka hangulata.

Ottjártunkkor az iskola éppen Kónya Judit drámatörténést várta, s dobozban máris seregnyi kérdés sorakozott. Drámatörténeti és drámaelméleti vonatkozásúak, a dráma és a színház kapcsolatát firtatók, de akadt közöttük olyan is, amely egy-egy drámaíró valamelyik műalkotása iránt érdeklődött.

Pótlások a lexikonokhoz az 1977. évről 2.

RÖVIDÍTÉSEK

HKI	A huszadik század külföldi írói. 1968.	
KK	Ki kicsoda? 3. átd. kiad. 1975.	
MIL	Magyar irodalmi lexikon. 1—3. köt. 1963—1965.	
MML	Munkásmozgalomtörténeti lexikon. 2. jav., bőv. kiad. 1976.	
SZKL	Színházi kislexikon. 1969.	
ÚFL	Új filmlexikon. 1—2. köt. 1971—1973.	
Ady Mariska		† 3. 4. Budapest MIL
Amadori, Luis Cesar		† 7. 5. Buenos Aires ÚFL
Anyenzskij, Iszidor		† 5. ? ? ÚFL
Arató Endre		† 8. 31. Budapest KK
Audry, Jacqueline		† ? ? Párizs ÚFL
Battisti, Carlo		† ? ? Firenze KK
Básti Lajos		† 6. 1. Budapest MIL
Benti, Teferi		† 2. 3. Addis Abeba KK
Bernard, Raymond		† ? ? ? ÚFL
Bloch, Ernst		† 8. 4. Tübingen KK
Borgonovo, Mauricio		† 5. ? ? KK
Bölcskei Elemér		† 6. 16. Budapest KK
Burghardt, Max		† 1. 2. ? KK
Clouzot, Henri Georges		† 1. 12. Párizs KK, ÚFL
Cot, Pierre		† 8. 2. Chambery KK
Faulkner, Brian		† ? ? ? KK
Fokos Fuchs Dávid		† 6. 11. Budapest MIL
Földes Péter		† 3. 29. Párizs ÚFL
Francen, Victor		† 11. 17. Aix en Provence ÚFL
Friend, Charles		† 1. 8. London ÚFL
Gribov, Alekszej		† ? ? ÚFL
György Júlia		† 11. 28. Budapest KK
Hajnal Jenő		† 7. 11. New York MIL
Hawks, Howard		† 12. 27. Palm Springs ÚFL
Homolka, Oscar		† ? ? ? ÚFL
Höger, Karel		† 5. ? Prága ÚFL, SZKL, KK
Hunka, Vaclav		† ? ? Prága ÚFL
Izsáky Margit		† 12. 30. Leányfalu MIL
James, Jones		† 5. 9? HKI, KK
Jankovszky Mara		† 5. 13. Budapest ÚFL
Jarva, Risto		† 12. 16. Helsinki ÚFL
Kalesznyik, Sztanyiszlav		† 9. ? Moszkva KK
Keita, Modibo		† 5. 17. ? KK
Kozmatov, Leonyid		† ? ? ? ÚFL
Lakos György		† 5. 5. ? MIL
La Pira, Giorgio		† 11. 6. Róma KK
Lawson, John Howard		† 8. 11. San Francisco ÚFL, SZKL
Lin, Feng		† 10. ? ? KK
Lowell, T. S. Robert		† 9. ? New York KK
Marinovics, Anton		† 1976. 12.? Szófia ÚFL
Marx, Groucho		† 8. 19. Los Angeles ÚFL
Matras, Christian		† 5. 4. Párizs ÚFL
Mostel, Zero		† 9. 8. Philadelphia ÚFL
Nagy Dezső		† 12. ? Budapest ÚFL
Neugebauer Tibor		† 1. 14. Budapest KK
Nossack, Erich		† 11. ? Hamburg KK, HKI
Oelssner, Fred		† ? ? ? KK
Pavlovszky Ferenc		† 12. ? ? KK
Peéry Rezső		† 11. 11. Stuttgart MIL
Petrovics, Dusan-Sane		† 7. 21. Belgrád KK

Rév István Árpád
Sasin, Valentyn Dmitrijevic
Szenczi Miklós
Szolovjov, Jurij Vlagyimirovics
Sztahanov, Alekszej
Turszun, Zade Mirzo
Vekua, Ilja Nyeszterovics
Wilcox, Herbert

† 7. 28. Budapest MIL
† 3. 22. ? KK
† 7. 11. Budapest SZKL
† 11. 8. Moszkva MML
† ? ? ? KK
† 9. 24. ? KK
† 12. ? Moszkva KK
† 5. 15. London ÚFL

Összeállította: Ábel Péter

HELYTELENUL – HELYESEN

Rész és egész

Az intézménynevek tulajdonnevek, így minden lényeges szavukat nagy kezdőbetűvel írjuk: *Kulturális Minisztérium, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Eötvös Loránd Tudományegyetem*. Igen, de mit tegyünk akkor, ha az intézmény nevéhez valamely részének (részlegének, osztályának, üzemének stb.) neve csatlakozik? Nem tudta ezt eldönteni a Könyvtáros sem: egyik percben az „Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékéről” írt (1977. 8.: 477), a másik percben „az ELTE könyvtártudományi tanszékéről” (uo.: 478). Egy másik, négytagú részlegnévnek már csak az első szava nagybetűs: „A Fővárosi Tanács Városrendezési és építészeti főosztálya” (Kvtáros, 77. 8.: 504). Az ilyen részlegnek nem elég ismertek, nem elég állandóak, nem is elég önállóak ahhoz, hogy tulajdonnévnek tartsuk őket: *funkciónevek, melyeket kisbetűvel kell írni, akár az anyaintézménnyel együtt, akár magukban emlegetjük őket*. Tehát írjunk csak az ELTE könyvtártudományi tanszékéről.

Miért baj az, ha az intézményrészeket is nagybetűvel tiszteljük meg? Összekeverjük a fontosat a kevésbé fontosal, kimondhatatlanul hosszú intézményneveket gyártunk, s hivatalos ízü ez a nagybetűsködé. Ha nem vetünk gátat neki, kialakul (már régen ki is alakult!) egyfajta „hivatali helyesírás”, amely megkülönbözteti a bennfentéseket a „laikusoktól”, akik csak a nagy egészet ismerik s írják nagybetűvel.

De lássuk a kerülendő fordulatokat, szögletes zárójelben pedig a helyes megoldást: „a fővárosi tanács *Könyvtári Szakfelügyelete* (KPVDSZ Kvtári Élet 78. 3—4.: 59) [a fővárosi tanács *könyvtári szakfelügyelete*]; „a Megyei Tanács *Mikrofilmközpontja*” (Bács, 75. 2.: 13) [a megyei tanács *mikrofilmközpontja*]; „az

Egyetem *Könyvtári Tanácsa* dönt” (Orvosi Kvtáros, 77. III.: 271) [az egyetem *könyvtári tanácsa* dönt]; az Országos Orvostudományi Könyvtár használja a helytelen és a helyes megoldást is: „A *Témafigyelő Szolgálat*”, *témafigyelő szolgálat* (Orvosi Kvtáros, 77. II: 146, 165), „*Gyorstájékoztató Szolgálat*” (uo.: 170) [*gyorstájékoztató szolgálat*]; a szolnokiak is ugyanazon az oldalon írják le a helyeset meg a hibásat: „A Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár *gyermekkönyvtára*”, „a Hetényi Géza Megyei Kórház *Gyermekosztálya*” (Szolnok, 77. I—II.: 47); „A Kulturális Minisztérium *Képzőművészeti és Közgyűjteményi Főosztálya*” (Kvtáros, 78. 2.: 93) [a KM *képzőművészeti és közgyűjteményi főosztálya*]; „Az MKE *Bibliográfiai Szakbizottsága*” (Kvtáros, 77. 2.: 77) természetesen az MKE a tulajdonnév, a *bibliográfiai szakbizottság* csupán funkciónév; „K. Zs. a *Feldolgozó Osztályon* dolgozik”, „Februárban került az OSZK *Gazdasági Igazgatóságára*”, „*Kiküldetések*: M. A. (Nemzetközi Csereszolgálat), dr. W. Gy.-né (*Gyarapítási Osztály*)” (OSZK Híradó, 77. 7—8.: 135): e részlegnek kisbetűvel nevezendők meg, hiszen csak az Országos Széchényi Könyvtár az intézmény, ők nem; „a KMK *Kapcsolatszervezési Osztálya*” csak *kapcsolatszervezési osztály* (Borsod, 77. 2.: 32); „a Magyar Könyvtárosok Egyesületének *Gyermekkönyvtárosi Szekciója*” éppoly fontos, ha *gyermekkönyvtárosi szekciónak* írják (Könyv és Nev., 77. 6.: 134); „A TIT *Cstillagászati és Űrkutatási Szakosztályának Országos Választmányából* csak a TIT az intézmény, a többi részleg, tehát kicsivel írandó; a „KPVDSZ-könyvtárban alakult *Könyvtárbizottság* se akarjon intézményebb lenni az öt főntartó könyvtárnál.

Szabó Ernő

Diskay Lenke

„Az ex libris a barátság útlevele”. Egy nemzetközi exlibris-kongresszuson hangzott el több nyelven ez a mondas, amelynek igazolását láthatjuk Diskay Lenke könyvjegyművészetében, annak hazai és nemzetközi sikereiben. E barátságának egyaránt részese a művész, az ex libris tulajdonosa és nem utolsósorban az egész magyar könyvjegyművészet.

Diskay Lenke (lakik: 1025 Budapest II., Józsefhegyi út 11.) 1924. augusztus 22-én született Kiskundorozsmán. Középkiskoláit Szegeden végezte, 1942-ben került a budapesti Képzőművészeti Főiskolára. A háború miatt azonban meg kellett szakítania tanulmányait, és csak 1949-ben kaphatta meg diplomáját. Festőnek indult, de érdeklődése csakhamar a grafika felé fordult. Mestere *Varga Nándor Lajos* volt, grafikusnemzedékek kiváló nevelője. Diskay Lenke a diploma megszerzése után évekig rajztanárként működött. Ez a lekötöttség nem tette lehetővé, hogy szíve szerint folytathassa alkotó tevékenységét, ezért felhagyott a pedagógusi pályával, és ma már kizárólag a grafikának él. Az exlibris-művészet felé a Fialók Stúdiójának 1959-ben meghirdetett pályázata és az ott nyert III. díj fordította. Mintegy 250 ex librisre tanúsítja, hogy a könyvjegyek különleges kis világával létesített kapcsolata nem futó kirándulás volt művészetében. Rendszeresen részt vett minden olyan, hazai és külföldi kiállításon, ahol a magyar ex libriseket bemutatták. A nemzetközi exlibris-kongresszusokon meghirdetett pályázatokon is szép sikereket ért el: az olaszországi Comóban (1968) III., Budapesten (1970) I. és III., a dániai Helsingörben pedig (1972) I. díjjal jutalmazták. A keszthelyi Balatoni Kisgrafikai Biennálék is eredményesen szerepelt: 1971-ben I. díjat nyert, 1973-

ban „A balatoni táj híres emberei” témára kiírt pályázat díját kapta, 1977-ben pedig Veszprém megye Tanácsának I. díjában részesült. A Cegléden 1975-ben megrendezett országos kisgrafikai találkozó pályázatán II. díjat nyert.

Diskay Lenke könyvjegyeinek első gyűjteményes kiállítása 1966-ban volt a Széchényi Könyvtárban. Többi önálló exlibris-kiállításának megrendezése szintén a könyvtárak érdeme: az utóbbi három évben a Jászberényi Városi-Járásai Könyvtár, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár és a komáromi Jókai Mór Városi-Járásai Könyvtár rendezett ilyen bemutatót. Diskay Lenke a szabadgrafikáit bemutató önálló kiállításain is mindig szerepeltette ex libriseit, ezzel is igazolván a könyvjegyművészet rangos voltát.

A nemzetközi elismerés egyik legbeszédesebb jele a meghívás a lengyelországi Malborkban megrendezésre kerülő nemzetközi modern exlibris-biennálékra. Diskay Lenke 1971 óta a rendszeresen meghívott művészek közé tartozik. A nemzetközi exlibris-élet új centrumává fejlődő Banská-Bystrica-i (Besztercebánya) kvadriennálékra is két ízben hívták meg, legutóbb 1977-ben.

Diskay Lenke könyvjegyművészetével gyakran foglalkozott a hazai és a nemzetközi szakirodalom. Ebből az irodalomból ezúttal csak „Az ex libris művészei” című, nemzetközi kiadású könyvsorozat II. kötetében olvasható tanulmányt, *B. Supka Magdolna* róla szóló írását emeljük ki (megjelent Budapesten 1970-ben), továbbá azt a két könyvjegy-mappát, amelyet a dániai Frederikshavenben adott ki *Klaus Rödel*, a magyar könyvjegyművészet lelkes pártfogója.

Diskay Lenke ex librisei túlnyomórészt lapdúc-fametszetek, többnyire két színben nyomva. Sajnos, technikai okokból nem tudjuk bemutatni azt a színharmóniát, amely annyira jellemzi könyvjegyeit, de grafikai értékeit a fekete-fehér lapokból is megismerhetjük. Sokat merített a népművészetből, de ez a hatás nem a külsőségek utánzásában nyilvánul meg: az átérzés és a tudatos újratemtés ötvöződik grafikáinak születésekor.

Népünk belső világának dús fantáziáját, gazdag koloritját, stilizáló hajlandóságát és a gondolatok ritmusos ismétlődését teszi át a grafikai művészetek nyelvére. Az alkalmazott szimbolika sohasem tolatkodóan közhelyszerű, erőssége éppen az, hogy gondolkodásra késztet. Ezek az erények teszik időtállóvá, vagyis valódi műalkotásokká Diskay Lenke ex libriseit.

Semsey Andor

Egy kis egyetemtörténet

A Könyvtáros májusi számában (a 297—298. lapon) nekrológ jelent meg a közelmúltban elhunyt *dr. Polzovics Iván*-ról, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ dokumentációs igazgatóságának vezetőjéről. A nekrológban téves az a megállapítás, hogy „Tanulmányait... a budapesti Műegyetem Közgazdasági Karán végezte...”, mivel a szóban forgó tanintézet a *Tudományegyetemi Közgazdaságtudományi Kar* volt. Ezt az intézményt az 1920. évi XXXI. törvénycikk létesítette. Eredetileg arról volt szó, hogy a Pázmány Péter alapította Tudományegyetem ötödik fakultása lesz, a Tudományegyetem azonban ragaszkodott hagyományos szervezetéhez, négy fakultásához (hittudományi, jog- és államtudományi, orvostudományi, bölcsészettudományi fakultás, ezekhez járult egy gyógyszerészeti tanfolyam), így az új kar sohasem illeszkedett be a Tudományegyetem szervezetébe, hanem egyetlen fakultásból álló egyetemenként, önállóan működött 1934-ig. Ebben az évben pedig az 1934. évi X. törvénycikkkel felállított Jó-

zsef nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem szervezetébe került mint közgazdaságtudományi kar, mint egyike az új intézmény öt fakultásának.

A második hibás megállapítás az, hogy Polzovics Iván a felszabadulás után, 1948-ig a budapesti Közgazdasági Egyetemen adott elő, mert 1948-ban még a Jó-zsef nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem keretében működött a közgazdaságtudományi kar, s ott volt előadó Polzovics Iván.

Sajnálatos, hogy közgazdászképzésünk 1920 és 1948 közötti időszakáról nemegyszer jelennek meg téves közlések. A kortársnak természetesen alig okoz nehézséget visszapillantania az évtizedekkel ezelőtti helyzet szövevényeibe. Nem így azoknak, akiknek írásokból kell a múltat rekonstruálniuk. Mint kortárs szemtanú, úgy érzem, tartoztam a fentiek megírásával.

Vida Zoltán

okl. közgazda,
a Közp. Statisztikai Hivatal Könyvtárának
tud. főmunkatársa

Megjegyzések Pest megye sajtóbibliográfiájához

A Könyvtáros júliusi számában *Páldy Róbert* már méltatta Pest megye sajtóbibliográfiáját. Hatalmas vállalkozás! Pest megyén kívül felöleli a mai Bács-Kiskun megye területének egykor Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéhez tartozott helységeiben 1950-ig megjelent periodikumokat is. A Bács megyeieknek örülniük kellene tehát, hiszen a szomszéd megye könnyített a dolgukon. Számukra látszólag csak a Baja környéki részen kiadott lapok feldolgozása és a kiegészítés munkája maradt. Csakhogy valami még-sincs rendjén ezzel a kiadvánnyal. Úgy érezzük, hogy a pontosságra törekvő bibliográfusok mellőzték a sajtóbibliográfiák eddig bevált szerkesztési alapelveit és gyakorlatát. Ezért szeretnénk néhány közérdekű észrevételt tenni.

1. A szerkesztési elvek fokozatosan alakultak ki az elmúlt két évtizedben, de valamennyi kötet szerkesztője az 1950 óta érvényes megyehatárokon belül megjelent periodikumokat tekintette a bibliog-

ráfia törzsanyagának. Az ország határai-val is érintkező megyék bibliográfusai közül többen az 1920 előtti megyéhez tartozott helységek sajtójával egészítették ki anyaggyűjtésüket (Vas, Komárom, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar). Tulajdonképpen csak ebben az utóbbi esetben beszélhetünk jogosan a *történelmi megyehatárok* figyelembevételéről. Ugyanis a mai viszonyok kutatójának számos kérdésben az egykori megye társadalmi-gazdasági körülményeit a korra és a területre jellemző módon tükröző lapok szolgálnak — egyébként rejtve maradó — történelmileg érvényes magyarázattal. Nagyvárad szellemi kisugárzó hatásának, a Vendvidék és a Felsőórség szerepének ismerete nélkül csak hézagosan tudnánk képet alkotni a bihari és a vasi országrész utolsó hatvan esztendejéről. Hiányoznának az alapok, a kutatás számára nélkülözhetetlen történelmi előzmények.

Persze nemcsak hazánkban folynak

ilyen jellegű munkálatok. A szomszédos szocialista országokban is találkozunk hasonló törekvésekkel. A Vajdaságban például több helyen végzik a magyar és más nyelvű hírlapok és folyóiratok bibliográfiai feltárását, sőt a szabadkai és újvidéki sajtóról monográfia is megjelent. Ezeket számon kell tartanunk. Főlöszleges volna velük párhuzamosan dolgozni, hiszen eredményeiket akadálytalanul felhasználhatják a kutatók.

2. Más helyzetben van az ország határaitól távolabb eső megyék sajtóbibliográfiájának készítője. Neki eleve a jelenlegi megyehatárokhöz kell igazodnia, mert ezt írja elő számára a megyei könyvtárak között szükségszerűen kialakult gyakorlati munkamegosztás. Nem hisszük, hogy ebben a témakörben újat tudnánk mondani. Inkább azon csodálkozunk, hogy annyi jó példa és az ennek a témának szentelt 1974-es szegedi tanácskozás (1. Könyvtáros, 1974/5. sz.) után, 1978-ban azt a leckét kell ismételni, amelyről eddig úgy tudtuk, mindenki el-sajátította. Nem az a baj természetesen, hogy átfedések vannak a szomszédos megyék sajtóbibliográfiái között. Azonos tételek akadnak a lapok megjelenési helyeinek változásai miatt még az egymástól távol fekvő Csongrád és Vas megye anyagában is. Indokolatlannak az olyan nagyarányú és főlöszleges átfedéseket tartjuk, mint amilyen mértékben Pest megye sajtóbibliográfiájában szerepel Bács-Kiskun megye sajtója. Véleményünk szerint ez kimondva-kimondatlanul azt jelenti, hogy a kiadó érvénytelennek tekinti a sajtóbibliográfiák szerkesztésében eddig érvényesülő és jól bevált területi elhatárolást.

A sajtóbibliográfia bevezetésében pontokba szedve rögzíti koncepcióját, és a megye közigazgatási határváltozásait térképmelléklettel illusztrálja. A térkép szerint a mai Budapest sajtója 736, Pest megye 411, Bács-Kiskun megye 164 tétellel szerepel a kiadványban. Nem volna semmi fönntartásunk e felfogással kapcsolatban, ha a kibocsátók egy olyan kéziratostörténelmi forrás közzétételére vállalkoztak volna, mint amilyen például a Pest megyei Levéltár *A budai szandzsák 1559. évi összeírása* című kiadványa. A megyei sajtóbibliográfia azonban egyrészt helyismereti műfaj, s mint ilyen, nem fér bele a történettudomány tartalmi kereteibe, másrészt sajátos bibliográfiai rendszer, amelynek egyes tagjai feltételezik egymást. A helyi politikai élet alakulása miatt nincs értelme belebonnyolódni a közigazgatási határváltozások útvesztőjébe, vállalni a vele járó többletmunkát. Nem vállalta ezt sem a Hajdú-Bihar megyei, sem a Csongrád megyei sajtóbibliográfia. Pedig a Pest megyei bibliográfia módszer

re alapján Hajdú megye a békési Sárrét, Csongrád megye pedig az egykori Csánád-Arad-Torontál vármegye mint történelmi alakulat „jogán” Békés megye déli részeit vághatta volna le. Más megközelítésben: aki a Duna—Tisza közén élő nemzetiségek múltjára és jelenére kíváncsi, a kutatói lelkiismeretesség belső parancsa miatt nem áll meg a régi Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli határánál. A Sárrét kutatójának sem okozhat nehézséget az, hogy e kis táj sajtóját két bibliográfiában kell keresnie.

3. A földrajzi határok megvonásánál sokkal nehezebb annak megítélése, hogy a megyén kívül kiadott hírlapok és folyóiratok közül mi tekinthető *tartalmi vonatkozásai* miatt Pest megyeinek. A helyismereti irodalom közismerten nagyarányú szóródása lehetővé teszi-e egyáltalán ennek a gyűjtési szempontnak az érvényesítését? Határozottan azt valljuk: a tartalmi kapcsolódások felkutatása nem ennek a bibliográfia-típusnak a feladata. Akkor járunk el helyesen, ha a *szerkesztőség és a kiadó székhelye* alapján döntjük el, hogy felvesszük-e vagy sem a szóban forgó lapot.

4. A *bérmunkában készült nyomtatványokkal* is óvatossáknak kell lennünk, hiszen ősi szokás, hogy egy-egy nagyobb város fejlett nyomdaipara a messi környék számára dolgozik. Ettől az egyetlen helyi kapcsolattól azonban nem válnak a városban nyomtatott újságok és folyóiratok a helyi sajtó részévé. Azok a sajtóbibliográfiák, amelyek erre is figyelnek, külön fejezetet szentelnek a területükhöz csak a nyomdák termelése révén tartozó lapoknak, de velük nem érdemes a tételek számát növelni.

5. A megyei sajtóbibliográfia fontos része a lelőhelyek jegyzéke. A helyi gyűjtemények anyagának részletes adatai eligazítják a kutatókat a témájukhoz és korszakukhoz szükséges periodikumok őrzési helyei felől, és — amint az eddigi tapasztalatok bizonyították — kiegészítik a viszonylag legteljesebb gyűjteményt, a Széchényi Könyvtárt. A megye gyűjteményeinek ily módon történő feltárása egyúttal művelődéstörténeti nyersanyagot is ad, mert éppen azt mutatja be nagyon pontosan, hogy hol és mit őriztek meg egy adott korszakban a helyi sajtóból. Nehéz volna lemondani az említett gyakorlati előnyök bármelyikéről.

A Pest megyei sajtóbibliográfia azért nem tartotta szükségesnek a lelőhelyjegyzék összeállítását, mert úgy vélte, hogy a kutatók majd úgyszólván megtalálhatnak mindent mikrofilmen a megyei könyvtárban. Nagyvonalú ígéret, de nem derül ki belőle, hogy mikor olvashatjuk *Szentendrén*, mondjuk, a nagykőrösi új-

ságok mikrofilmjeit? Valójában a mikrofilmgyűjtemény létrehozásához is az szükséges első lépésként, hogy a lehetőség szerint teljessé tegyék a lemásolandó példányokat. A teljes sorozatot pedig nagyon gyakran több gyűjtemény anyagából kell összeválogatni. Ismét csak a lelőhelyekhez kanyarodtunk vissza.

Végezetül: Nem lektori jelentést írtunk, nem a kiadvány módszeres ismertetésére vállalkoztunk. Csak azokat a lényeges

műhelykérdéseket emeltük ki, amelyekről véleményünk szerint a bibliográfusoknak egyformán kellene gondolkodniuk. A Pest megyei sajtóbibliográfiáról sem mondtuk el minden fenntartásunkat. Ha néhol nyersebben fogalmaztunk, az elsősorban nem a bibliográfia összeállítóit érinti, hanem azokról szóló figyelmeztetés, akik még kiadatlan kéziratot dolgoznak.

Lisztes László

bibliográfiák

A Szovjetunió külpolitikája 1971—1977.

Az értékes, hasznos segédeszköz első része a legfontosabbnak tűnő külpolitikai eseményeket időrendben felsoroló, 509 tételt tartalmazó eseménynaptár. Ez az eseménysor a maga szűkszavúságában is mutatja a Szovjetunió szerepét és jelentőségét a világpolitika alakulásában, illetve alakításában. (A szovjet külpolitika kézzelfogható és nagy eredményei nyilvánultak meg egyebek között a SALT-szerződésben, a helsinki európai biztonsági és együttműködési értekezlet záródokumentumaiban, a fegyverkezési verseny csökkentésére és a leszerelésre irányuló tárgyalásokban stb.)

A kötet második része a tulajdonképpeni bibliográfia, amely 1100 tételt tartalmaz. Közülük 347 orosz nyelvű. Ezek gyűjtésében közreműködött a Szovjet Kultúra és Tudomány Házának könyvtára is. A tételeket a bibliográfia évenkénti csoportosításban fogja össze. Egy-egy éven belül a könyvek és tanulmánykötetek, cikkgyűjtemények, majd a periodikumokból válogatott cikkek bibliográfiai adatai találhatóak betűrendi besorolásban.

A magyar nyelvű periodikumok anyagából a bibliográfia általában a leginkább hozzáférhetőket tárja fel. Ez alól csupán néhány rendkívül értékes elemző írás esetében tesz kivételt a szerkesztő.

Az egyes évek anyaga a magyar nyelvű tételek felsorolásával kezdődik. Ezeket követik az orosz nyelvű, cirill betűs tételek a magyarral azonos rendben. Az 1971—1972-es évek bibliográfiája csak könyveket sorol fel, a periodikumok az 1973-as évtől kezdve szerepelnek.

Az eseménynaptár és a bibliográfia használatát három mutató, a név-, a földrajzi nevek, valamint a főbb témák

mutatója segíti. A névmutatóban a nem latin betűs neveket nem a könyvtári szabályok szerinti átírásban, hanem a sajtóban alkalmazott szabályok szerint írták át.

A bibliográfia tagadhatatlan értékeinek elismerése mellett néhány kritikai megjegyzés: az egyébként nagyon hasznos eseménynaptár és a bibliográfia között nincs mindig szerves kapcsolat. Az eseménynaptár 296. tétele szerint például 1974. október 28 és 31. között „Helmuth Schmidt, az NSZK kancellárja hivatalos látogatást tett a Szovjetunióban.” Az esemény az enyhülési politika továbbvitelének egyik fontos tényezője volt. Ennek ellenére a bibliográfiában egyetlen erre utaló dokumentum sem szerepel, bár közös közlemény is megjelent a látogatásról, és számos elemző cikk is foglalkozott vele.

A második megjegyzés: helyes lett volna a földrajzi nevek mutatóját egy, a politikai földrajzot jól ismerő szakemberrel is átnézetni az olyan hibák elkerülése végett, mint ami például a 245. oldalon látható:

„... Bangladesh 81, 264

Belgium 127, 363, 461, 563

Bengáli Népi Köztársaság 134...”

Bangladesh és a Bengáli Népi Köztársaság egyazon politikai-földrajzi fogalom, a mutató viszont úgy tünteti fel, mintha két országról volna szó.

Egy másik, szó nélkül ugyancsak nem hagyható hibát példáz a Jemen földrajzi név, amely alá az eseménynaptár 56, 74, 151 jelű tételei vannak sorolva. Nos ezekenél a tételszámoknál a következő szövegeket találjuk:

56. Ali Nasszer Hasszani, a Jemeni NDK miniszterelnöke hivatalos látogatáson a Szovjetunióban tartózkodott.
74. Abdel Rahman el-Iriani, a Jemeni Arab Köztársaság államfője küldöttség élén hivatalos látogatást tett a Szovjetunióban.
151. Szalem Ali Rubia, a Jemeni NDK államfője befejezte szovjetunióbeli hivatalos, baráti látogatását.

A szövegből világosan kitűnik, hogy itt két államról, illetve azok államférfijairól van szó. A Jemeni Arab Köztársaság (Észak-Jemen) nem éppen haladó, Szaúd-Arábia által támogatott félféudális állam. Ezzel szemben a Jemeni Népi Demokratikus Köztársaság (Dél-Jemen) haladó, a nem kapitalista fejlődés útjára lépett ország. Az előbbinek fővárosa San'a, az utóbbié pedig Aden.

A harmadik megjegyzés: hasonló, de kisebb hibák a főbb témák mutatójában is előfordulnak. Így például egyazon politikai szervezetet — nyilván az újságokban szereplő pontatlan elnevezések miatt — két helyre is besorolták, mintha két különböző szervezetről volna szó. Ilyen a 249. oldalon az ... „Arab Szocialista Unió 39”, majd az „Egyiptomi Arab Szocialista Unió 129” ...

A két név ugyanazt a szervezetet takarja. A pontos megnevezés a második, ehhez kellett volna mindkét tételt sorolni.

Mindent összevetve: a jelzett kisebb hiányosságoktól eltekintve a bibliográfia jól használható, a téma iránt érdeklődőknek komoly segítséget nyújt. (Szerkesztette: V. Agics Katalin. FSZEK, 1977. 255 l.)

Ónódy Miklós

Rékasy Ildikó: Györffy István munkássága

A Szolnok megyei Verseggy Könyvtár azok közé az intézmények közé tartozik, amelyek idejekorán felismerték a helyismereti tevékenység közművelődési fontosságát. Igaz, kényszerűség fakasztotta ezt a felismerést — Szolnok megyében kevés humán jellegű szervezet, intézmény működik —, kivitelezéséhez, megvalósításához azonban már jó együttműködésre, az erők összefogására és — az egyéni kutatási ambíciók figyelembevételén túl — feldolgozási terv, metódus kialakítására is szükség volt. A könyvtár szép eredményekkel dicsekedhet — gondoljunk a Verseggy-sorozatra, a Szép Ernő-bibliográfiára, a hírlap-repertóriumokra és különösképp a művészettörténeti kiadványokra, melyek mind a táj, a hely jobb megismerését szolgálják. Ebbe a háttérbe illeszkedik most Karcag nagy szülőtte, Györffy István néprajztudós munkásságának hézagpótló bibliográfiája.

Györffy István nemcsak a magyar és az egyetemes néprajznak, de művelődéstörténetünknek is kiemelkedő alakja. Közművelődésünkre gyakorolt hatása ma is érezhető. A néprajzosokon kívül a művelődés minden munkása számára is az ő példája mutatja meg, miként lehet egy speciális diszciplínát a társadalmi hasznossággal összekapcsolni, s miként lehet átmenteni — a gyakorlat során — a hagyományokat a jövőnek.

Györffy István mint szaktudós a kunok

életéről — elsősorban a Nagykunságról — ad hiteles képet: a kertés gazdálkodásra, a településrendszerre vonatkozó kutatásainak eredményeit az őstörténetesek s a régészek is haszonnal forgathatják. A népi díszítőművészetről szóló dolgozatai sem maradnak meg a puszta számbavétel szintjén; több népművészt ő indított el pályáján, és fontos alakja az újabb kori folklorizációs folyamatnak is. Emlékirata, *A néphagyomány és a nemzeti művelődés* a népi írók mozgalmára is nagy hatással volt, de nem feledkezhetünk meg népikollégium-alapító, szervező tevékenységéről sem.

Ennek az életműnek bibliográfiai feltárására vállalkozott *Rékasy Ildikó* összeállítása. Györffy István írásainak zöme — említett közművelődési beállítottságának megfelelően — népszerű, de ma már nehezen hozzáférhető lapokban látott napvilágot. *Fia, Györffy György* is ezekből gyűjtötte kötetekbe a negyvenes évek elején azokat a cikkeket, melyek ma minden etnográfus számára kötelező olvasmányok. S jóllehet korábban is rendelkezésünkre álltak kisebb-nagyobb áttekintések a nagy néprajzos munkásságáról (*Kovács L., Györffy Gy., Sándor István* stb.), ez a bibliográfia minden eddiginél teljesebb. Szerkesztője figyelembe veszi a *Magyar Néprajztudomány- és a Népi Írók Bibliográfiájának* több, a régebbi összeállításokban nem szereplő címleírását, s azokat az írásokat is, ame-

lyek Győrffyról megjelentek vagy megjelenésük a közeljövőben várható.

Miért oly eleven hatóerő ma is Győrffy István munkássága? A választ a bevezető tanulmány írója — *Bellon Tibor*, a karcagi múzeum igazgatója — s részben a címfelvételek olvasata adja meg. A *gyűjtő* folyamatos terepmunkával, a valóság állandó kontrolljának igényével figyelemzetve ad példát; a *tanulmányíró* egy elembertelenedő világban, a német veszélytől fenyegetett társadalomban a kis-közösségek jogait védelmezi; a Néprajzi Múzeum *őre* pedig a gyűjtemény karbantartásának, fejlesztésének gondoljai közepette azzal is foglalkozik, miként lehetne a készülő új világnak átmenteni a százados értékeket. Mint Bellon Tibor írja, Győrffy minden cselekedetét tudatos-ság hatotta át: „*Önmagukat csak úgy őrizhetjük meg az emberiség számára, ha azt adjuk, ami sajátosan a miénk, vagy amit a magunk képére alakítottunk, a magunkénak tudhatunk. Európa csak így, ezzel a tudatos magunkvállalásával számít ránk.*”

De éppen ezt a sok szálon futó életművet nem tudja maradéktalanul elénk tárni egy olyan áttekintés, mely bár idő-

rendben, de csak a publikált frásokat tartalmazza. Fehér foltok maradnak továbbra is a múzeumot számos tétellel, adattári egységgel gyarapító terepmunkás, a tanítómaster, a szervező s a közve-títő munkaterületei. Bizony, ilyenkor szűknek érezzük a bibliográfia kereteit, lehetőségeit, mert alkalmatlan az ilyen életművek maradéktalan felmutatására. Pedig a szerző kitűnő és alapos munkát végzett. De — tudjuk — egy helytörténeti kiadvány összeállításánál számos objektív tényező, szervezési, szakmai, munkahelyi probléma vetődik fel. Mindez már túlmutat a bibliográfia műfaján, a komplex összeállítások kérdésköréig vezet, s a közművelődési könyvtárakban folyó helytörténeti munka hasznosságának és használhatóságának mélyebb kérdéseit veti felszínre.

A címek, címtartozékok, annotációk és utalások világos tipográfiai eszközökkel különülnek el egymástól. A kiadvány kivitele a Verseyi Könyvtár sokszorosító műhelyét dicséri. (*Verseyi Ferenc Megyei Könyvtár, 1977. [1978.] Szolnok, 151 l. [A Verseyi Ferenc Megyei Könyvtár bibliográfiái/]*)

Szabó Sándor Géza

Lapozgató

● A lipcsei DEUTSCHE BÜCHEREI legújabb, 1977-es évkönyve (Jahrbuch der Deutschen Bücherei. Jahrgang 13.) nemcsak az 1976. évi jelentést és az intézményi bibliográfiát tartalmazza, hanem — a jubileumi évre való tekintettel — a nemzetköziség jegyében válogatott tanulmányokat is közöl. Így egyebek között a leningrádi Szaltükov-Scsedrin könyvtárról, a szocialista országok nemzeti könyvtárai közötti állománygyarapítási együttműködés kérdéseiről, továbbá a Deutsche Büchereinek az NTMIR, illetve az ISDS keretében a periodikus kiadványok automatikus regisztrálásával kapcsolatban végzett tevékenységéről szólnak a kötetben megjelent frások.

● A KORUNK c. romániai folyóirat idei áprilisi (4.) száma közli a Romániában 1949 és 1977 között magyar nyelven megjelent műszaki könyvek és műegyetemi jegyzetek bibliográfiáját. A 22 szakcsoport — azon belül pedig a megjelenési idő — szerint rendezett jegyzék kb. 200 munka címleírását közli — annotációk nélkül.

● TALÁLKOZÁS BEREGGEL címmel igen gazdag tartalmú gyűjteményes kötetet adott ki 2500 példányban a Vásárosnaményi Nagyközségi-Járási Könyvtár. A Mező András által szerkesztett, 458 oldalas munkában nemcsak a tájegység — a mai vásárosnaményi járás — földrajzáról, történelméről, népművészetéről, gazdasági-társadalmi viszonyairól és munkásmozgalmáról, haladó hagyományairól (Tarpa: Esze Tamás, Bajcsy-Zsilinszky Endre!) olvashatók színvonalas írások, tudományos dolgozatok, hanem majd száz oldalon „Beregi utazások” címmel szépirodalmi munkák: emlékezések, útirajzok, más művekből vett részek is helyet kaptak ebben a nagyon érdekes, olvasmányos összeállításban.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS 5. (május) és 6. (június) számában mindössze két magyar szerző írását találjuk: A májusi számban Kovács Tibor az Építésügyi Tájékoztatási Központ (ÉTK) szolgáltatásait és kiadványait ismerteti, illetve a továbbfejlesztés lehetőségeit vizsgálja, különös tekintettel a szelektivitás elvének érvényesítésére; a júniusi számban Cholnoky Győző a szakirodalmi adattárak input-folyamat-szervezési modelljét vázolja fel a központi számítógépes adattár minél gazdaságosabb üzemeltetésének szempontjából. Az 5. szám két lengyel szakember cikkét közli, K. Korzon a lengyel tájékoztatói tevékenység prognosztizálásában felhasznált ún. delphi-módszert és eredményét ismerteti (a módszer lényege: a feltehető kérdésekre a szakemberek írásban, több kérdészi fázisban válaszolnak; a szakértők egymásról nem tudnak, s a többség véleményétől eltérő válaszokat meg kell indokolniuk); E. Mostowicz pedig általános érdekű számítási eredményeket publikál az információforrások (dokumentumfajták: könyvek, periodikus kiadványok, szabadalmi leírások, vállalati irodalom, disszertációk, jelentések, kongresszusi anyagok) számbeli növekedésének várható üteméről. A júniusi számban a vezető cikk a tudományos és műszaki információs szolgáltatások tervezésének és megvalósításának országos irányításáról tartott tavalyi UNISIST-tanácskozásról (Friedrichsdorf, NSZK, szept. 26—30.) számol be, az indiai A. Neelameghan pedig a kisebb iparvállalatok műszaki információs igényeivel (beruházás, gyártmányfejlesztés, technológia) foglalkozik. — A júniusi számban hozzászólás is olvasható Vajda Erik javaslatához, mely a „serials” magyar megfelelőjének többek között a „folytatódó kiadvány” kifejezést ajánlja: Kövendi Dénes szerint a „folytatódó kiadvány” megjelölés alkalmasabb a javasoltnál. — A két szám egyéb közleményei közül is több, általános érdeklődésre számot tartó írásra hívjuk fel olvasóink figyelmét: ilyenek például az 5. számban a szovjet könyvtárügy fejlődésének kronológiája 1917—1977 (bár azon vitatkozni lehetne, hogy ennek nem az általánosabb profilú Könyvtári Figyelőben lett volna-e a helye?), továbbá a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés 1972—73. évi adatai; a júniusi számban pedig a szovjet tárolókönyvtári program megvalósításáról szóló áttekintés, valamint az NSZK egyetemi könyvtárainak működését jellemző statisztikai adatok ismertetése. Ez utóbbiak

szerint az egy könyvtárra jutó évi átlagos gyarapítási összegből könyvtárként 30 ezer kötet könyvet vásárolhattak; egy-egy könyvtár átlagosan 7528 kötethez csere, 2725 kötethez kötelempéldány-szolgáltatás, 3941-hez pedig ajándékozás útján jutott hozzá; a kölcsönzési átlagos várakozási idő az ún. gyorskölcsönzés esetében 14,1 perc, a hagyományos kölcsönzéskor 6,3 óra; a nyitvatartási idő 1973-ban átlagosan heti 39,8 óra, az évi nyitvatartási napok száma 274,5 volt; egy könyvtárközi (távolsági) kölcsönzésre 9,9 helyi kölcsönzés jutott.

A MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJA-nak idei első száma tartalmaz összefoglalást közöl a hálózat könyvtárainak elmúlt évről. A könyvtár-típusok szerint készített mérleg szak-könyvtárügyünk idült bajához szolgáltat adalékokat: évek óta súlyosbódó gondokat okoz, hogy a könyv- és folyóiratbeszerzési keretek növekedése nem tud lépést tartani az áremelkedésekkel — az intézmények ugyanabból az összegből mind kevesebb kiadványt rendelhetnek meg, és „hovatovább eljuthatnak oda, hogy a kiadványok [számának] számottevő csökkentésére kényszerülnek, ez pedig veszélyezteti a tudományos kutatómunka fejlődését...” A beszámoló végén az 1977. év legfontosabb statisztikai adatai is olvashatók. Ezek szerint az elmúlt évben az agrárfelsőoktatási könyvtárak 1 158 295 könyvtári egységet számláló állományát 14 927 beiratkozott olvasó használta. A látogatók száma 246 447 volt. Az évi gyarapodás 62 302 egység, a beszerzésre 10 924 794 Ft-ot fordítottak. A könyvtári és dokumentációs feladatokat 118 munkatárs látta el. (Plasztikusabb lett volna a kép, ha az elmúlt évi és az idei adatok egybevetésével viszonyszámokat is közöl a statisztika.) — A Tájékoztató folytatja a gépesített nemzetközi információs rendszerek ismertetését; ezúttal többek között az AGRICOLA-, CAB-, RESORS-, RRTIS-rendszereket mutatja be. Az igen érdekes, általános érdeklődésre számot tartó „Mezőgazdaság-történetünk a nyelv tükrében” c. rovat most a mezőgazdasági számvitel körébe tartozó olyan kifejezések eredetét tárja fel, mint például a számvitel, napszám, becslés, könyvvitel, könyvelés, számla, tartozik, követel, hitel, kölcsön, adósság, vagyon, fizetni, mérleg, nyereség, veszteség, költség, ellenőrzés, rovincsolás, vizsgálat, zárszámadás.

Az OSZK HÍRADÓ, az Országos Széchényi Könyvtár lapja 1978/4. számában

olyan belső kérdéssel, gonddal foglalkozik, amely kihatásaiban más könyvtárakat is érint. Ilyenek például az új kötelestpéldány-elosztási rendelet életbeléptetésével kapcsolatban tett intézkedések, a rendelkezés következményei, a nemzeti könyvtár olvasószolgálati gondjai és az olvasói betűrendes katalógus hiányai, illetve a róluk szóló önkritikus írások, valamint az ISBD/S-nek, a folytatólagos kiadványok nemzetközi szabványos bibliográfiai leírásának a kurrens magyar sajtóbibliográfiában való alkalmazása, a vele kapcsolatos problémák elemzése. A *Múltunk — örökségünk* rovatban a kitűnő néprajztudós, a fiatalon elpusztított *Honti János* (1910—1945) munkásságát mutatja be Haraszthy Gyula, a *Tájékozódás* rovat pedig a könyvtárközi kölcsönzésről február 9-én tartott szakértői tanácskozásról számol be. Egy nemes adománnyról is hírt ad a folyóirat: 1977. október 8-án *Keresztury Dezső*, Állami díjas akadémikus, a könyvtár ny. főosztályvezetője csaknem 300 ezer forintot alapítványt tett, amelynek évi kamataiból évenként a nemzeti könyvtár két dolgozóját jutalmazták: a pályázóknak egy-egy kiemelkedő teljesítménnyel (könyv, tanulmány, forrásközlés, bibliográfia) kell kiérdemelniük az ún. „Keresztury-jutalmat”.

A FEJÉR MEGYEI KÖNYVTÁROS idei első száma a gyermekkönyvtárosok 1977. okt. 11—14-i dunaújvárosi tájkonferenciájának előadásait közli (*Kamarás István*: Az olvasótáborok szerepe a fiatalok olvasóvá nevelésében; *Ugrits Margit*: Az olvasmánykiválasztás segítésének módszerei; *Papp Károlyné*: A könyv és a könyvtár az oktatási folyamat korszerűsítésében; *Horányi Ottília*: Könyvtári ze-

neműtárak fejlesztése a gyermekfoglalkozások szempontjából), továbbá rövid táblázatban összefoglalja a megye tanácsi és szakszervezeti közművelődési könyvtárainak 1977. évi főbb működési adatait. Más híradóval kapcsolatban már felhívtuk a figyelmet arra, hogy a viszonyszámokkal, a könyvtári munka legsebezhetőbb pontjaira figyelmeztető, összehasonlításokra alkalmas és versengésre készítő statisztikai táblázatokkal, elemzésekkel operáló helyi „TEKÉ”-k mennyire pótolhatatlanok — ilyen szemléletes összehasonlítás Fejér megye könyvtárirányításában és -fejlesztésében is fontos missziót tölthetne be. A híradó nagyon tartalmas krónikarovata, valamint könyvtárakat és könyvtári módszereket bemutató (kisebbség nagyobb közleményei változatossá és érdekessé teszik e számot is, amelynek „slágere”, legizgalmasabb olvasmánya ismét Havrilla János nyugalmazott perkáti könyvtáros 1954—1955-ben írt naplója; ennek most második részét (1955. jan.—jún.) olvashatjuk. Aki a hőskor hangulatát hitelesen kívánja megidézni, nem kerülheti ki ezt az egyszerű, helyenként naiv, de nagyon emberi dokumentumot. — Az első rész ismertetésében a napló megjelenésének keretét, a *Kövek* (!), *színek*, *emberek* rovatcím első szavát sajtóhibának véltük. Most a híradó szerkesztői utalnak az 1972. év első számára, amely a rovatcím magyarázatát adja. Ott ugyanis a Fejér megyei Boross Mihály *Élményeim 1848—1861* c. könyvének néhány sora olvasható, ebből került a „kövek” szó a híradó rovatcímébe. Az idézet szép, és terjedelme mindössze 11 rövid sor: megérdemelné, hogy a rovatcím alatt álljon állandó mottóként. Így aztán senki sem gyanakodnék sajtóhibára.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

„EMLÉKEK, GONDOLATOK...” Válogatás öt év (1972—1976) önéletrajzaiból és visszaemlékezéseiből címmel ajánló bibliográfiát adott ki 800 példányban, sokszorosításban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (157 l., 8 Ft). Bánhegyi Gyuláné munkája az adott korszakban megjelent könyvtermés érdekes met-szetét kínálja: 183 könyvet, amelynek közös jellemzője a szubjektivitás, a történe-

lem nagy eseményeinek vagy az egyén életének, szűkebb-tágabb környezetének sajátos nézőpontú rajza. A bibliográfia fejezetei I. A munkásmozgalom hősei, politikusok, katonák; II. Tudósok, úrhajósok; III. Művészek; IV. Írók; V. Tények és tanúk) azt bizonyítják, hogy a válogató figyelme arányosan osztl meg a neves személyek és a hétköznapi emberek visszaemlékezései között. A

bibliográfia minden tételéhez az Új Könyvek ismertetése alapján készült rövid, 1—12 mondatos annotációk tartoznak, az emlékező, illetve az emlékezősekben szereplő személyekre pedig jó névmutatató utal.

A SZAKSZERVEZETI SZEMLE-nek, a magyar szakszervezeti mozgalom elméleti és politikai folyóiratának elmúlt két esztendei számait dolgozta fel a

Szakszervezetek Vas megyei Tanácsának Központi Könyvtára. „A Szakszervezeti Szemle analitikus fel-tárása 1976—1977” című, sokszorosított, 100 példányban közrebocsátott füzet kilenc téma szerint tagolja anyagát, s a szakcsoportokon belül további, tárgyszavak szerinti bontás is található. A tárgyidőszak során a Szemleiben megjelent minden cikket számbavevő, gondosan összeállított repertorium használatát betűrendes tárgymutató és szerzői névmutató könnyíti meg.

MIÉRT CSÍKOS A BURUNDUK HÁTA? címmel a szovjet gyermekirodalomból adott ki fordítás-válogatást a Pest megyei Művelődési Központ és Könyvtár. A sokszorosított, gyermekrajzokkal illusztrált füzet úgy született, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójára a szentendrei gyermekkönyvtár fordítási pályázatot hirdetett: 15 érdeklődő tanulót, olvasóját felkérte, hogy a Murzilka és a Kolobok c. szovjet gyermekfolyóiratokból egy-egy mesét, történetet fordítsanak le. A kis fordítógárda tagjai rendszeresen összejöttek a könyvtárban, s az elkészült legjobb fordításokból, valamint illusztrációkból Pethő Zsoltné könyvtáros a gyermekekkel közösen kiadványt állított össze. A módszer és az alkotói gondolat következetes véghezvitele egészen a „könyv” megszületésig más könyvtárak elé is példaként állítható.

NYÁRI CSEMEGÉK 2. a címe a zalaegerszegi gyermekkönyvtár által a szünidőre szóló könyvekből összeállított ajánló jegyzéknek. A kisdobosoknak, úttörőknek szánt, 200 példányban sokszorosított füzet 26 szépirodalmi és ismeretterjesztő könyvre hívja fel a figyelmet, s forgatóit nemcsak pár mondatos annotációkkal igazítja útba,

hanem a két korosztály könyveit külön jellel is megkülönbözteti.

A Doktori értekezések a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1975—1976 című bibliográfia az egyetem szervezeti felépítése, vagyis karok és tanszék-szerint, ezeken belül szerzői betűrendben közli a disszertációk legfontosabb adatait és a központi könyvtár által adott raktári jelzetüket. A kiadvány függeléke az előző kötet által felülről időszakban (1971—1974) készült, de később megvédett értekezések leírását tartalmazza. Külön felhívjuk a figyelmet a bibliográfia tárgymutatójának tanulmányozására, mivel ebben csaknem minden megye, valamint Budapest szempontjából érdekes disszertációk

címére bukkanhatnak a helyismereti gyűjtemények munkatársai.

JÚLIUS 1-IG MEGJELENT PERIODIKUS KIADVÁNYOK; STATISZTIKAI ADATTÁRAK: Gazdaságpolitikai tájékoztató 22 (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); Irodalomkutatások. Az általános nyilvános könyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke 1978. június. (Bersenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap. 1977/4. sz. (Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ); Könyvtári Tájékoztató. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Központi Könyvtárának Figyelőszolgálat 1978/4. sz.; Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke. 1978. első negyedév (Országgyűlési Könyvtár); A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája. 1977/4. M 19 966 — M 20 490 (OSZK KMK); OMKDK Híradó 1978/5. sz. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ); Pártvezetőknek ajánljuk 10. (Somogyi Könyvtár, Szeged); Szociológiai Információ. A magyar nyelvű szakirodalom válogatott bibliográfiája. 1977/3. sz. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); Tájékoztató jegyzék vezetők számára 5. sz., 1978. május (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról 1978/4. (FSZEK); Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból. 1978. május (Bersenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); Társadalomtudományi Információ '77/3. (FSZEK). — Statisztikai Tájékoztató 1977. Közművelődési könyvtárak (Kulturális Min. — Egyetemi Számítóközpont); Statisztikai tájékoztató. Szakkönyvtárak 1977. (Kulturális Min. — Egyetemi Számítóközpont).

**M
E
R
A
B
O
N
A**

hanglemeztároló állvány

Speciális függesztőszerkezettel ellátott, félkemény polietilén borító a **MERABONA** állványokon.

A hanglemez nem deformálódik, nem porosodik, könnyen kezelhető. Biztosítja mindazokat a lehetőségeket, amiket a szabadpolcos **MERABONA** könyvállványok adnak.

Megrendelhető: **TÓVALL, 9317 SZANY**

Diskay Lenke metszeteiből. (Cikkünket I. a 495. oldalon)

